

2014

Hämeenlinnan Salonsaaren ja Töllihaan luontoselvitys

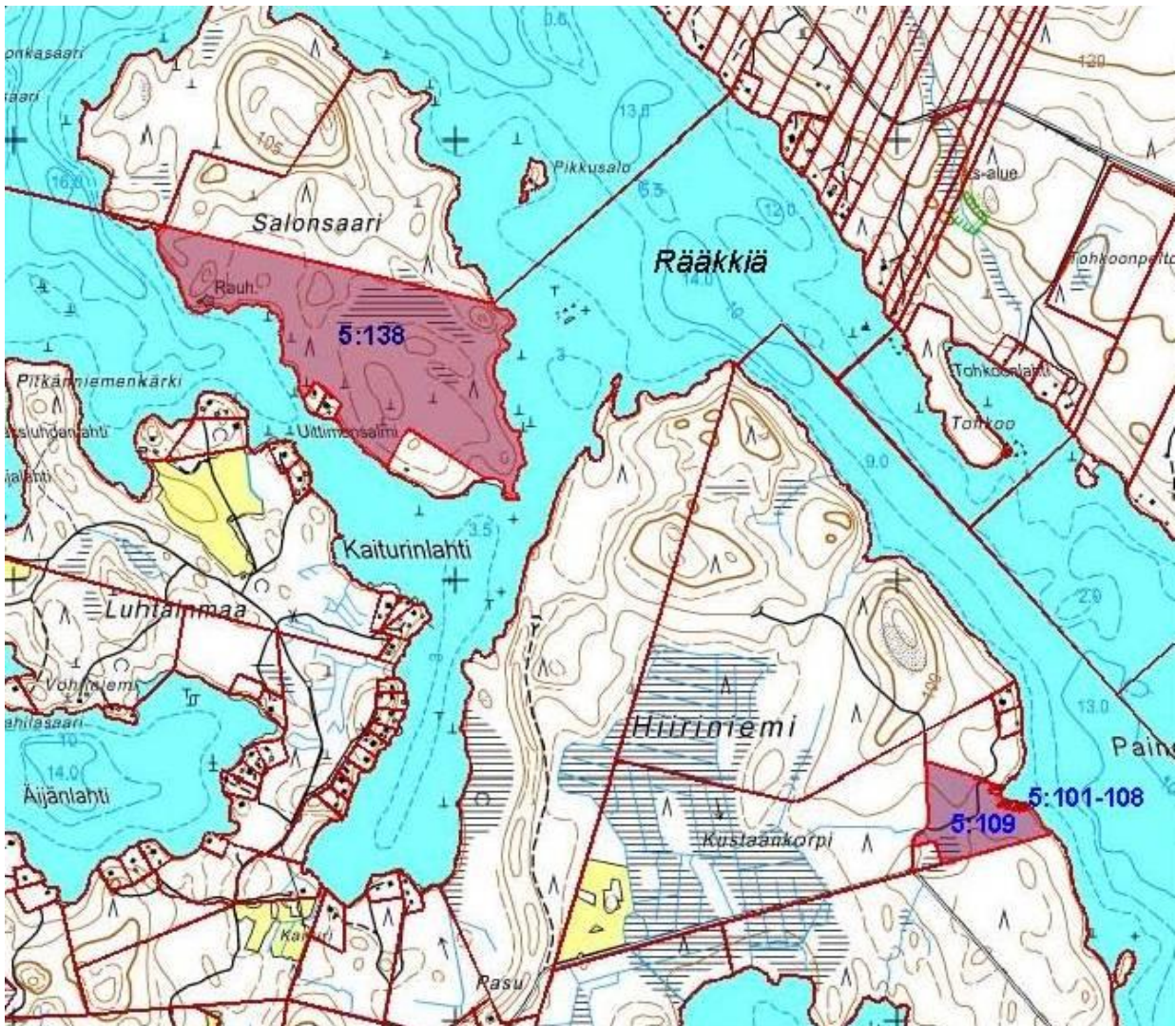
Petri Parkko

Luontoselvitys
KOTKANSIIPPI

20.5.2014

1. Taustoja

Selvitysalueet sijaitsevat Hämeenlinnan Torvoilassa Rääkkiän rannoilla. Alueilta tarvittiin ranta-
asemakaavan muutosta varten tietoja niiden merkittävistä luontoarvoista. Töllihaan palstalta
pyydettiin erityisesti selvittämään metsälehmusten kasvupaikat, jolloin ne voidaan säästää
rakentamisen yhteydessä. Edellinen maanomistaja oli hakkauttanut alueen puustoon suurelta
osin jättäen suurimman osan metsälehmuksista sekä haapoja ja siemenmäntyjä. Ympäristösuunnittelu Oy tilasi luontoselvityksen Luontoselvitys Kotkansiiveltä 3.1.2012. Luontoselvitystä pyydettiin täydentämään vuonna 2014 Salonsaaressa liito-oravan osalta.

Kartta 1. Tutkimusalueiden sijainnit ja rajaukset.

2. Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Vuoden 2012 ensimmäinen maastokäynti tehtiin 25.4.2012, jolloin kartoitettiin Töllihaan liito-oravan *Pteromys volans* (Dir IV, VU) esiintymistilanne: alueelta tutkittiin suurempien haapojen tyvet ulostepapanoiden löytämiseksi. Alueelle ei ole jätetty hakkuissa kuusia suojaupiksi, joten liito-oravan esiintyminen on aivan reunaosia lukuun ottamatta melko epätodennäköistä.

Toisella maastokäynnillä 4.7.2012 tallennettiin runkomaisten (läpimitaltaan 1,3 metrin korkeudelta yli 7 cm) metsälehmusten kasvupaikat GPS-laitteeseen. Lähekkäisiä puita yhdistettiin samaan koordinaattipisteeseen, vaikka ne eivät olisi olleet samaa kloonaa. Samalla havainnoitiin alueen kasvillisuutta ja eläimistöä. Toisella maastokäynnillä tutkittiin myös Salonsaaren palsta. Taimikot tutkittiin pikasilmäyksellä, varttunutta metsää kasvavat alueet ja suokuviot tarkemmin. Saarella kartoitettiin arvokkaita elinympäristöjä sekä havainnoitiin uhanalaislajiston ja direktiivilajien esiintymiä sekä arvioitiin niiden esiintymisen todennäköisyyttä. Lisäksi tehtiin havaintoja alueen pesimälinnustosta.

Salonsaarella tehtiin 22.4.2014 täydentävä liito-oravaselvitys, jossa tutkittiin suurempien haapojen ja kuusten tyvet ulostepapanoiden löytämiseksi. Lisäksi papanoita etsittiin muiden lehtipuiden, mm. raitojen ja metsälehmusten, tyviltä.

Arto Remes toimitti työssä tarvittavat kartat ja siirsi metsälehmusten kasvupaikkojen GPS-pisteet karttaohjelmaan. Luontoselvityksen maastotöistä ja raportoinnista vastasi luontokartoittaja (eat) Petri Parkko. Eliölajien uhanalaisuus raportissa perustuu uusimpaan uhanalaisuustietintöön (Rassi ym. 2010) ja luontotyyppien uhanalaisuus kirjaan Suomen luontotyyppien uhanalaisuus (Raunio ym. 2008). Luteiden nimistö ja yleisyys perustuvat kirjaan Suomen luteet (Rintala & Rinne 2010).

Raportissa käytettyjä lyhenteitä: Dir IV = EU:n luontodirektiivin IV-liitteen laji, jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulla kielletty; L-dir = EU:n lintudirektiivin I-liitteen laji; VU = uhanalainen, vaarantunut; NT = silmälläpidettävä; RT = alueellisesti uhanalainen.

3. Töllihaka

3.1. Alueen yleiskuvaus

Töllihaan palsta sijaitsee Hiiriniemen itäreunassa. Palsta on suurelta osin taimikkoa, mutta sille on jätetty hakkuissa haapojen ja siemenmäntyjen (kuva 1) lisäksi huomattava määrä metsälehmusta sekä joitakin runkomaisia metsävaahteroita. Ennen hakkuita palsta on ollut puustoltaan kuusivaltainen luonnonsuojelulain suojeltu luontotyyppi jalopuumetsä, joka on ravinteisuudeltaan ainakin pääosin lehtoa. Pensaskerroksessa kasvaa lehtokuusamaa ja kenttäkerroksessa mm. lehto-orvokkia, imikkää, valko- ja sinivuokkoa (kuva 2), tesmaa sekä mustakonnanmarjaa.

Kuva 1. Keväinen näkymä Töllihaan palstan luoteisosasta. 25.4.2012 © Petri Parkko

Rannassa kasvaa tervaleppää kapeana vyönä sekä rentukkaa ja isosorsimoa laajana kasvustona. Palstan lounaisnurkassa on pieni ojitettu suo, joka on ollut rehevää tervaleppää kasvavaa korpea. Linnustollisesti alue ei ole, hakkuusta johtuen, kovin mielenkiintoinen: alueella pesivät 2012 havaintojen perusteella ainakin peukaloinen, punarinta ja rautiainen.

Töllihaan hyönteislajisto on mielenkiintoinen, sillä etenkin päiväperhoset viihtyvät avoimilla metsäaukeilla. Alueella havaittiin 4.7. käynnillä kaksi haapaperhosta *Limenitis populi* (kuva 3) sekä ruusuruoho-/kuusamapäiväkiitäjä. Mökkitien reunassa kasvavilta metsäkurjenpolvilta löytyi Suomessa paikoittaisena esiintyviä kurjenpolviluteita *Macrotylus cruciatus* ja alueelle jätetystä puukasasta kaarnan alta useita keloheiveröluteita *Xylocoris cursitans*.

Kuva 2 (vas). Kukkivia sinivuokkoja Töllihaan palstalla 25.4.2012. **Kuva 3** (oik). Näyttävä haapaperhonen Töllihaan läpi kulkevalla mökkitiellä 4.7.2012 © Petri Parkko

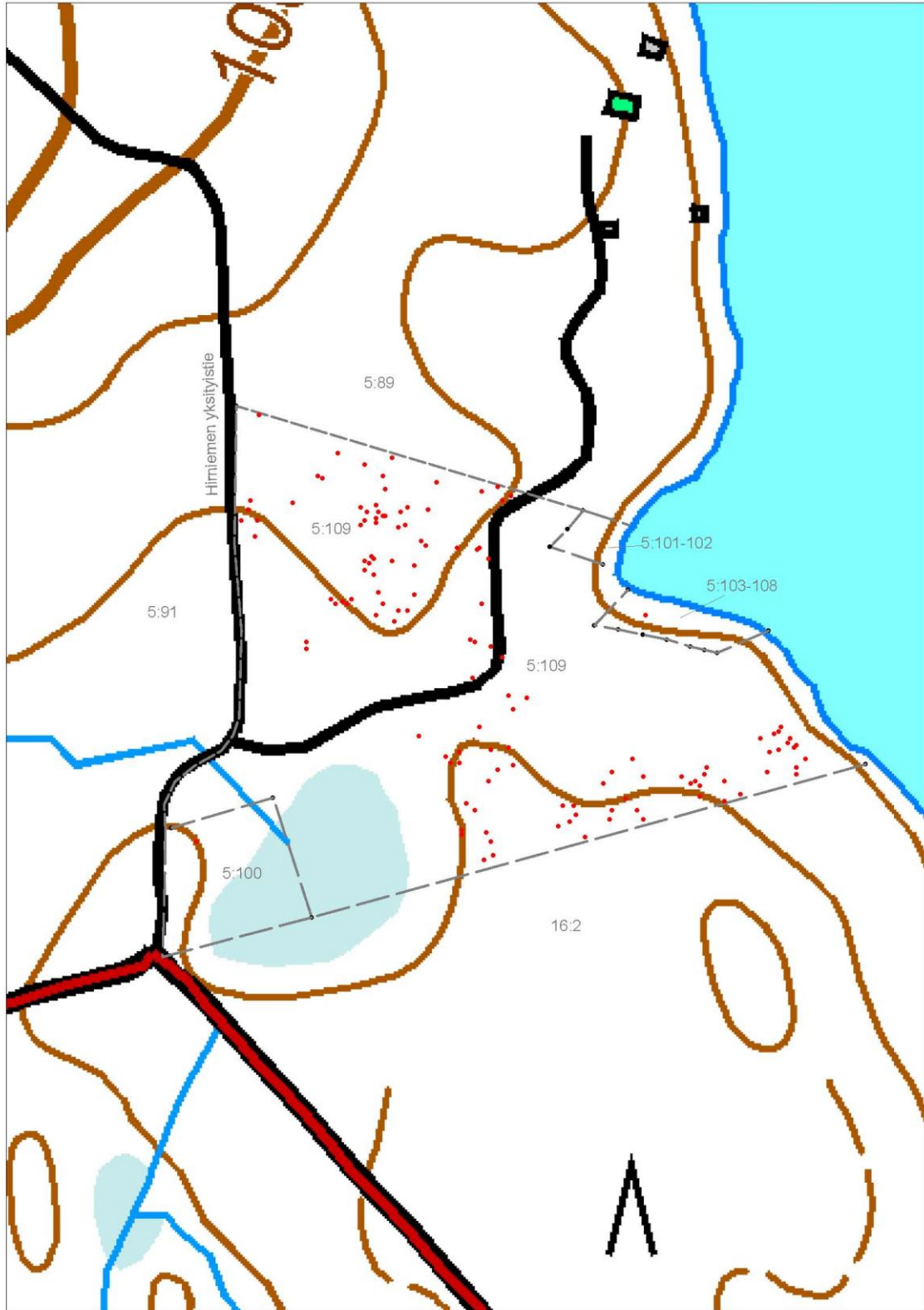
3.2. Metsälehmusten kasvupaikat (kartta 2)

Runkomaisten metsälehmusten lisäksi alueella kasvaa paljon lajin taimia sekä kaadettujen lehmusten kantovesoja, mutta niistä ei tallennettu koordinaatteja. Metsälehmusten kasvupaikat ovat keskittyneet suunniteltujen rakennuspaikkojen ulkopuolelle.

3.3. Päätelmät ja suositukset

Alueelta ei löytynyt merkkejä liito-oravasta (Dir IV, VU), eikä lajin esiintyminen ole lähivuosiinakaan todennäköistä: alueella on liian vähän suojapuustoa, vaikka ravinto- ja pesäpuiksi sopivia haapoja vähän löytyykin. Ranta ei ole hyvää elinympäristöä liitteen IV (a) sudenkorentolajeille, eikä alueella tehty havaintoja viitasammakosta *Rana arvalis* (Dir IV).

Kohde ei ole enää luonnonsuojelulain suojelema jalopuumetsä, sillä vaikka runkolukuvaatimus, 20 kpl runkomaisia ($\varnothing > 7$ cm) jalopuita/ hehtaari, täyttyy selvästi, on metsän ominaispiirteitä muutettu hyvin voimakkaasti hakkaamalla muu puusto. Alueesta voi tulla taimikon kasvaessa erityisen arvokas luontokohde, joten metsälehmukset ja runkovaahterat on syytä jättää mahdollisuuksien mukaan rakentamisen ja hakkuiden ulkopuolelle. Palstalla ei ole arvokkaiksi elinympäristöiksi luokiteltavia kohteita eikä

Kartta 2. Runkomaisten metsälehmusten ja metsävaahteroiden kasvupaikat Töllihaan palstalla ovat merkitty karttaan punaisilla pisteillä.

metsälehmusten lisäksi muita sellaisia luontoarvoja, jotka tulisi huomioida rakennuspaikkojen suunnittelussa.

4. Salonsaari

4.1. Alueen yleiskuvaus

Tutkimusalueeseen kuuluu saaren eteläinen osa, hieman alle puolet koko saaresta. Saaren lounaisosassa on taimikkoa, jossa kasvaa jättöhaapoja ja mäntyjä. Lähellä rantaa on liito-oravalle sopivaa metsää (kuva 4). Saaren eteläisimmän osan metsät ovat ravinteisuudeltaan lehtoja, mikä näkyy hyvin pensas- ja kenttäkerroksen lajistossa: lehtokuusamaa, taikinamarjaa, mustakonnanmarjaa, lehto-orkkia sekä kieloa laajoina kasvustoina.

Kuva 4. Salonsaarella on liito-oravalle sopivaa puustoa. Salonsaari 22.4.2014 © Petri Parkko

Puustoa on kuitenkin kaikkialla hakattu, eikä saaren selvitysalueelta löydy luonnontilaiseen verrattavia osia kuin aivan eteläisimmästä pienestä niemenkärjestä. Voimakkaasti harvennettuihin kohtiin on kasvanut hyvin runsaasti metsäkastikkaa. Mökkien tuntumassa tesma ja imikkä kasvavat huomattavan runsaina.

Kuva 5 (vas). Kohdissa joista puusto on hakattu kasvaa hyvin runsaasti pensaita ja ruohovartisia kasveja.
Kuva 6 (oik). Lehtosinilatvan kukinto. Salonsaari 4.7.2012 © Petri Parkko

Keskellä saaren eteläistä osaa on nuorta kuusivaltaista kasvatusmetsää, jossa näkyy puiden varjostuksesta huolimatta lehtokasveja. Mielenkiintoinen alueelta löytynyt putkilokasvilaji on harvinainen lehtosinilatva *Polemonium caeruleum* (kuva 6), jonka saattaa olla istutusalkuperää.

Saaren itäreunassa kasvaa taimikoiden ja kasvatusmetsien keskellä useita metsälehmäksiä (kartat 3 ja 4). Alueen edustavimpia luontokohteita on tutkimusalueen pohjoisosan ojittamaton suo. Rannan ja suokuvion välissä on pieni kohouma, jolla kasvaa latvuserroksessa vanhoja mäntyjä ja koivuja sekä kuusta alikasvoksena ja pensaskerroksessa katajaa. Puustoa on harvennettu. Kenttäkerroksen valtalajeja ovat metsäkastikka ja sananjalka. Kasvillisuus viittaa siihen, että tämä alue on ollut todennäköisesti joskus hakamaana.

Saarella pesii vesilinnuista sinisorsa. Kevään 2014 maastotöissä saaren tuntumassa nähtiin myös kuikka (L-dir) pari ja härkälintu. Kahlaajalajistoon kuuluvat lehtokurppa, rantasipi *Actitis hypoleucos* (NT) sekä metsäviklo *Tringa ochropus*, jonka jo lentokykyinen poikanen ja varoitteleva emolintu havaittiin suon länsipuolella. Rantasipi pesi 2012 aivan eteläisimmän kärjen tuntumassa kuvan 6 rantaosuudella: paikalla nähtiin 4.7. maastotöissä varoitteleva emo.

Kuusivaltaisessa kasvatusmetsässä lauloi 2012 maastotöissä tiltalti ja eteläosan lehdossa melko vaateliias lehtolaji mustapääkerttu. Muuten lajisto on tavanomaista Etelä-Suomen metsälinnustoa: pyy (L-dir), sepelkyyhky, musta-, punakylki- ja laulurastas, punarinta, tali-, hömö- ja töyhtötiainen, puukiipijä, pajulintu, kirjosiippo ja vihervarpunen. Nisäkäslajistoon kuuluu nuorissa metsissä viihtyvä hirvi, jonka ulosteita löytyi monesta paikasta.

4.2. Arvokkaat luontokohteet

Maisemamänty (kartta 3, kohde 1)

Rauhoitettu monihaarainen mänty kasvaa tutkimusalueen luoteisosassa lähellä rantaa.

Kuva 7 (vas). Salonsaaren tupasvillarämettä 4.7.2012 © Petri Parkko

Ojittamaton suo (kartta 3, kohde 2)

Suolla esiintyy monia suotyyppejä: isovarpu- ja tupasvillarämettä (kuva 7) sekä erilaisia muuttumia ja yhdistelmätyyppejä. Suon puusto on mäntyä ja koivua. Suopursun lisäksi varvustossa kasvaa juolukkaa. Suo muuttuu keskiosissa hyvin märäksi ja mättäillä kasvava puusto selvästi koivuvaltaiseksi. Raate ja järvikorte kasvavat märässä osassa runsaina ja paikoin esiintyy myös terttualpia.

Kartta 3. Salonsaaren arvokkaita luontokohteita: arvokkaat elinympäristöt 1–4, metsälehmusten kasvupaikat ovat merkitty punaisilla pisteillä ja osoitettu nuolilla.

Kartta 4. Vuonna 2014 taimikosta löytyneiden runkomaisten metsälehmusten kasvupaikat on merkitty tähdillä.

Todennäköisesti kuviolla on ollut pieni lampi. Tupasvilla- ja isovarpurämeet ovat arvioitu Etelä-Suomessa uhanalaisuudeltaan silmälläpidettäväksi (NT) luontotyypeiksi.

Lehtolaikku (kartta 3, kohde 3)

Pienen (vain 0,1 ha) kuvion luonnontilaiseen verrattava puusto on terva- ja harmaaleppää sekä pihlajaa ja tuomea. Pensaskerroksessa kasvaa punaherukkaa ja lehtokuusamaa.

Kuviolla on melko paljon pieniläpimittaista lahpuuta ja tikkojen ruokailujälkiä. Kosteat keskivanteiset lehdot on arvioitu Etelä-Suomessa silmälläpidettäväksi (NT) luontotyyppiä.

Niemenkärki (kartta 3, kuvio 4)

Kuvion puusto on vanhaa kilpikaarnaista mäntyä sekä koivua, raitaa, nuorta haapaa ja rannoilla tervaleppää. Vanhassa raidassa on tikkojen ruokailujälkiä. Niemenkärjessä on ollut melko äskettäin pieni maastopalo, joka on lähtenyt nuotiopaikalta. Rannassa kasvaa viitakastikkaa laajana kasvustona. Kärjen erottaa saaresta kapea tervaleppävaltainen metsäluhta, jolla esiintyy kohtalaisesti pieniläpimittaista lahpuuta (kuva 8). Pensaskerroksessa kasvaa paatsamaa ja kenttäkerroksessa rantarentukkaa, ranta-alpia, saroja, luhtalemmikkiä, viitakastikkaa sekä pikkurantamataraa.

Metsälehmusten kasvupaikat (kartat 3 ja 4)

Selvitysalueelta löytyi vuonna 2012 yhdeksän runkomaista lehmusta ja vuonna 2014 taimikosta vielä viisi yksilöä.

4.3. Päätelmät ja suositukset

Alueelta ei löytynyt merkkejä liito-oravasta (Dir IV, VU) 2012 ja 2014 maastotöissä. Kevään 2014 kartoitus tehtiin huhtikuussa, jolloin liito-oravan keltaisiksi värjäytyneiden ulostepapanoiden olisi pitänyt olla hyvin löydettävissä. Vaikka saaren metsät sopisivat monin paikoin, erityisesti Uittimensalmen rannassa, lajin elinympäristöksi, on alue todennäköisesti liian erillään muista elinalueista. Lähimmät liito-oravahavainnot on tehty Hämeen ELY-keskuksen tietojen mukaan yli kuuden kilometrin päässä Salonsaaresta.

Saaren rannat eivät ole hyvää elinympäristöä liitteen IV (a) sudenkorentolajeille, eikä alueella tehty havaintoja viitasammakosta (Dir IV): alueella on hyvin vähän reheviä vesikasvillisuudeltaan monipuolisia poukamia.

Alueelta rajatut neljä paikallisesti arvokkaaksi luokiteltavaa luontokohdetta, jotka pyritään jättämään rakentamisen, ojitusten ja hakkuiden ulkopuolelle. Myös metsälehmukset on syytä jättää kasvamaan.

5. Lähteet

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. 685 s.

Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus. Helsinki. Suomen ympäristö 8/2008. 572 s.

Rintala, T. & Rinne, V. 2010: Suomen luteet. Hyönteistarvike TIBIALE Oy. Helsinki